

KİTABXANA FONDLARININ FORMALAŞDIRILMASININ NƏZƏRİ VƏ PRAKTİKİ METODLARI

Xəlil İsmayilov

*BDU-nun Kitabxana resursları və informasiya axtarış sistemləri kafedrasının müdiri,
Əməkdar mədəniyyət işçisi, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma
Akademiyasının akademiki, tarix elmləri doktoru, professor*

Теоретические и практические методы формирования библиотечных фондов

Резюме: В статье в условиях современного общества информированное основы формирования библиотечных фондов, приоритет следует отдавать теоретические и практические методы. Требования, предъявляемые к глобальной информации возраста, библиотек и библиотечных фондов систематические обзоры лучших практик форм и методов формирования союза с регулярностью процесса суммированы.

The theoretical and practical methods of the formation of library funds

Resume: The article in the conditions of modern society libraries informed formation bases, priority theoretical and practical methods are commented. Requirements, imposed on the global information age, libraries and library funds systematic reviews of best practices forms and methods of forming a union with the regularity of the process are summarized.

Açar sözlər: kitabxana, informasiya, sənəd fondu, forma, metod, praktika, kitabxana-informasiya xidməti, kitabxana fondu, sənəd-informasiya resursları, informasiya texnologiyaları.

Ключевые слова: библиотека, информация, фонд документов, форма, метод, практика, библиотечно-информационное обслуживание, библиотечный фонд, документарно-информационные ресурсы, информационные технологии.

Keywords: library, information, documents fund, form, method, practice, library-information service, library fund, document and information resources, information technologies.

XX əsrin axırlarında dünyada baş verən qlobal proseslər, o cümlədən SSRİ-nin dağılması beynəlxalq aləmdə ümumi siyasi mühitin ciddi şəkildə dəyişməsinə və yeni geosiyasi vəziyyətin yaranmasına səbəb oldu. Bu proseslərin həyata keçirilməsində keçmiş SSRİ-nin tərkibində olan müttəfiq respublikalar öz müstəqilliklərini əldə etdilər. O cümlədən Azərbaycan Respublikası ikinci dəfə öz müstəqilliyini 1991-ci ildə qazanaraq dünya dövlətləri tərəfindən tanınmağa və diplomatik münasibətlər yaratmağa, dünya birliyinə sistemli surətdə inteqrasiyasına geniş yol açdı. Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi və dövlətçilik mənafeələrinin qorunmasında, ölkənin zəngin iqtisadi potensialı, əlverişli geosiyasi mövqeyi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dünya ölkələri ilə ikitərəfli siyasi münasibətlərin qurulması, iqtisadi, elmi əlaqələrin inkişafına əlverişli şərait yaradır. Qarşılıqlı

faydalı elmi əməkdaşlıq, siyasi münasibətlərin dərinləşməsi, respublikamızda ümumi inkişafa, xalqın rifah halının yaxşılaşmasına, siyasi mühitin stabilləşməsinə, dövlət quruculuğunun möhkəmləndirilməsinə öz təsirini göstərir.

Hazırda cəmiyyətdə baş verən qlobal proseslər, ictimai həyatın bütün sferalarında əhəmiyyətli dərəcədə öz təsirini göstərir. Əlbəttə, bu proseslərin əsası onu fərqləndirən əsas cəhətlərdən biri və ən başlıcası, cəmiyyətin yaşaması və inkişaf etməsi üçün ilk növbədə informasiyanın fundamental faktora çevrilməsi və insanların şüuruna əsaslı təsir göstərməsidir.

Vaxtilə cəmiyyətin inkişafını mütəxəssislər əsasən maddi istehsalın azlığı ilə əlaqələndirirdilərsə, hazırkı informasiya cəmiyyəti dövründə müxtəlif növ informasiyaları əldə etmədən inkişafın mümkün olmadığını iddia edirlər. Qeyd etmək lazımdır ki, hazırkı dövrdə informasiya ictimai tələbat kimi yeni tələbləri irəli sürür və elə buna görə də informasiya mütəxəssisləri kimi kitabxanaların qarşısında çox mühüm vəzifələr qoyur. Bu vəzifələrin yerinə yetirilməsində son illərdə kitabxanalarda olduqca mütərəqqi iş prosesləri, yeni informasiya texnologiyaları tətbiq edilir.

Dünyada inkişaf edən kommunikasiya texnologiyalarının artması və informasiyanın oxuculara operativ olaraq çatdırılması, məsafədən asılı olmayaraq xidmət göstərilməsi, elektron kataloqların yaradılması və bütövlükdə informasiya bazalarının formalaşması, informasiya təminatının mötəbərliyinə şərait yaradır. Ənənəvi kataloq-kartoteka sistemlərindən fərqli olaraq elektron kataloq dünya kitabxanalarında olan sənəd informasiya fondları haqqında məlumat əldə etmək imkanı yaradır, onları operativ axtarışını təmin edir.

Müasir kitabxana-informasiya sistemlərindən istifadə etməklə, tələbatçılar zaman və məkan problemi olmadan lazımı informasiyanı əldə etmək məqsədilə müasir tipli informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə bilavasitə yaşayış və iş yerlərindən dünyanın ən zəngin informasiya fondlarına daxil olaraq özlərinə lazım olan informasiyaları operativ şəkildə əldə edirlər.

Respublikamızda zəngin informasiya fonduna malik olan Mirzə Fətəli Axundov adına Milli Kitabxana son illərdə məlumat axtarış sistemlərinin təşkili və istifadəsi üzrə olduqca mütərəqqi tədbirlər həyata keçirir. Görünən bu mütərəqqi işlərin nəticəsi olaraq artıq demək olar ki, Milli Kitabxanada informasiya-kommunikasiya sistemləri işlək vəziyyətdə gətirilmiş, kitabxananın veb saytı, elektron kataloqu və elektron kitabxanası bir sıra problemlərin həlli istiqamətində xeyli işlər görmüşdür. Bu gün bir məsələni xüsusi qeyd etmək lazımdır ki, artıq məsafədən virtual kitab sifariş sistemi tətbiq edilir.

Respublikamızın Milli Kitabxanasının ən başlıca müvəffəqiyyətlərindən biri də “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 7-ci maddəsinə müvafiq olaraq Mirzə Fətəli Axundov adına Dövlət Kitabxanasına Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 15 aprel 2004-cü il tarixli

qərarı ilə “Milli Kitabxana” statusu verilməsidir. Qeyd etmək lazımdır ki, kitabxanaya verilən bu mötəbər statusu kitabxananın qarşısında duran vəzifələrin əhatəliliyini xeyli genişləndirilmiş, elmi tədqiqat və informasiya təminatı sahəsində əməli fəaliyyətini xeyli genişləndirmişdir.

Son illərdə kitabxana işi sahəsində yeniliklər, xüsusilə informasiya texnologiyalarının tətbiqi, elektron kitabxananın təşkili Milli Kitabxanada həmişə yaradıcı şəkildə aparılmış, kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması istiqamətində ilk addım atan kitabxanalardan olmuşdur. Bir məsələni qeyd etmək lazımdır ki, müstəqillik illərinin əvvəllərində bir sıra beynəlxalq təşkilatların Azərbaycana gəlməsi və respublikamızda fəaliyyətə başlaması kitabxana-informasiya müəssisələrinin işinə xüsusi təkan verdi. Bu təşkilatların başlıca məqsədi qrant vermək yolu ilə inkişaf etməkdə olan ölkələrə yardım göstərməkdən ibarət idi. Həmin təşkilatlar kitabxana işinə müsabiqə yolu ilə qrant ayırmaqla onların fəaliyyətini yaxşılaşdırmaq məqsədi daşıyırdılar. Bu dövrdə, yəni müstəqilliyin ilk illərində Açıq Cəmiyyət İnstitutu (SOROS fondu) qrantlar ayırmaqda xüsusi fəaliyyət göstərirdi. Respublikamızda fəaliyyət göstərən bir çox respublika əhəmiyyətli dövlət və sahəvi kitabxanaları, hətta bir sıra kənd və qəsəbə kitabxanaları qrantlar udmuş, vəsait əldə etməklə öz kitabxanalarının fəaliyyətini təkmilləşdirmişdir. Milli Kitabxananın kollektivi qrantlar əldə etməklə öz işlərində xeyli yenilik və dəyişiklik etmişlər. Beləliklə, son illərdə Azərbaycanda yaradılan ictimai siyasi mühit kitabxana-informasiya müəssisələrinin fəaliyyətinin yaxşılaşdırılmasına geniş yol açdı. Kitabxana işçilərinin xarici ölkələrdə keçirilən beynəlxalq təşkilatların bu sahədə apardıqları tədbirlərdə iştirakı, həmçinin beynəlxalq kitabxana və informasiya təşkilatlarının dəstəyi ilə respublikamızda keçirilən tədbirləri, kitabxana işinin inkişafına güclü təsir göstərdi. Hazırda bir sıra respublika əhəmiyyətli kitabxanaların işində yeniliklər aparılmış, yeni kitabxana texnologiyaları tətbiq edilməkdədir. Hazırda Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bütün kitabxana şəbəkəsi və sistemlərində yeni kitabxana texnologiyalarının tətbiqi həyata keçirilir. Bu texnologiyaların tətbiq olunmasında Milli Kitabxanası, Prezident Kitabxanası, Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanası, Milli Elmlər Akademiyasının Kitabxanası, Respublika Uşaq Kitabxanası yeni informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində də qabaqcıllar sırasındadır.

Müasir kitabxanaların fəaliyyətində tələbatçıların yüksək səviyyədə xidmət göstərilməsi, bir sıra vacib şərtlərdən asılı olmaqla, tələbat da yeni oxucu tələbatına və ehtiyaclarına bitkin cavab verməsindən asılıdır. Belə olan tərzdə müasir dövrün ayrılmaz tərkib hissəsi olan yeni texnologiyaların kitabxana işinə tətbiq edilməsi, mükəmməl və operativ olması olduqca vacibdir.

Müasir dövrdə bütün dünya kitabxanalarında, bütövlükdə son tələblərə uyğun olaraq, məlumat axtarışı aparatlarına uyğun həyata keçirilir. İnformasiyanın axtarışı bir anlayış kimi (onun nəzəri cəhətdən işlənməsi və

metodikası) kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və informatika sahəsi üçün olduqca vacibdir. Onun fənlərarası xarakter daşması bir çox aparıcı səviyyələri özündə birləşdir. Belə ki, kitabxana işi sahəsində “Məlumat axtarış aparatı” (MAA)və “Məlumat biblioqrafiya aparatı” (MBA) - bu terminlər birbaşa kitabxana biblioqrafiya sahəsinə aiddir. Odur ki, müasir zamanda kitabxana fondlarının formalaşdırılması prosesləri müəyyən mənada keçid dövrünü yaşayır. Belə ki, Azərbaycan kitabxanalarının iş təcrübəsinə, respublika əhəmiyyətli bir sıra kitabxanalarda müəyyən yeni texnologiyalardan istifadə edilsə də, əksər kitabxanalarda yeni texnologiyaların tətbiqi olduqca ləng gedir. Faktiki olaraq respublika kitabxanalarında müasir texnologiyalardan tam şəkildə geniş oxucu kütləsini təmin edəcək vəziyyətdə istifadə edilmir. Yəni inkişaf etmiş xarici ölkələrdə olduğu kimi, kitabxanalardan bir sistem kimi axtarış aparmaq, məlumat əldə etmək, bütövlükdə kitabxana proqramlarından səmərəli şəkildə istifadə etmək hələlik lazımi səviyyədə deyildir. Sırf kitabxana fondlarının komplektləşdirilməsi, fondun bütün elementlərinin əlaqəli şəkildə və sistem halında əhatə edilməsi komplektləşdirilməsi texnologiyası olduqca vacib şərtlərdəndir. Bütün bu əlamətlərin uzun müddətli və davamlı olması üçün kitabxana texnologiyası aşağıdakı şərtləri özündə əks etdirməlidir: məqsədyönlü (qarşıya qoyulan məqsədə uyğun; funksional və struktur quruluşun qaydaya salınması; işin həyata keçirilməsi;əmək normaları, işin yerinə yetirilməsi səviyyəsinə uyğun olmaqla, norma və əmək normativləri nəzərdə tutulmalı və ödənilməlidir; işin yerinə yetirilməsi kefiyyətli aparılmalıdır.

Bütün bunlar bütövlükdə kitabxana fəaliyyətinin düzgün və məqsədyönlü idarə edilməsini nəzərdə tutur. Xüsusilə, fondun idarə edilməsi, kitabxana işinin idarə edilməsində əsas şərtlərdən biridir. Fondun idarə edilməsi ilə bağlı rus alimləri, görkəmli kitabxanaşünas alimlər, uzun müddət fondşünaslıqla məşğul olan aparıcı mütəxəssislər kitabxana fondunun idarə olunması ilə bağlı müxtəlif məqalələrində və kitabxanaların idarə olunması sahəsində bir sıra sanballı fikir və təkliflər irəli sürmüşlər. Praktiki olaraq dünya kitabxanalarının idarə olunmasında bu və ya digər formada fərqli və üstün cəhətlər, həm də fərqli yanaşmalar, əlbəttə, mövcuddur. Dünya kitabxanalarının idarə edilməsini əsas götürərək Azərbaycan kitabxanaların idarə edilməsində demək olar ki, bir sıra ciddi problemlər də öz həllini tapmalıdır. Xüsusilə, yeni kitabxana texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı avadanlıqların əldə edilməsi, kitabxana proqramlarının tətbiqi məqsədilə kitabxanaçılar arasında maarifləndirmə işlərinin aparılması çox vacib məsələlərdən biridir.

Qeyd etmək lazımdır ki, son illərdə kitabxanaların aktiv inkişafı ilə bağlı onların fəaliyyətləri, 2 mühüm istiqamətdə inkişaf etdirilir. Birinci ənənəvi proseslərin avtomatlaşdırılması,ikinci yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi, hansı ki, intensiv texniki avadanlıqların əldə edilməsi, kompüterlərin

açılması və şəbəkələrin yaradılması və s. Bu yeniliklərdən, əlbəttə, kimlərsə lazımi səviyyədə istifadə edərək öz işlərini lazımi səviyyədə qurarlar, bəziləri isə bu işi zəif həyata keçirirlər. Hazırda dünya kitabxanalarında, həmçinin Azərbaycan respublikasının bütün kitabxanalarında artıq ənənəvi kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması, fəaliyyəti və ya onların texniki təminatı, bir sıra kitabxanalarda əsasən həyata keçirilmişdir. Bu gün qarşıda duran başlıca məqsəd, ilk növbədə, effektiv və keyfiyyətli kitabxana xidməti göstərməkdir. Artıq qeyd etmək olar ki, kitabxana fondlarının idarə edilməsi və onların formalaşması özünün tarixi inkişafını yaşayır. Kitabxana fondlarının formalaşdırılmasının ilkin mərhələlərində xüsusi xidmətləri olan Yuri Vladimiroviç Qriqorevə görə, fondun idarə edilməsinin əsas cəhətlərindən biri formalaşma prosesində, yəni komplektləşdirmə, təşkil və idarəetmə, bütövlükdə eyni bir prosesdən ibarətdir. Müəyyən bir dövr keçdikdən sonra kitabxana fondlarının idarə edilməsi görkəmli kitabxanaşünas alimlərdən professor Y.N.Stolyarov, V.İ.Feryosin, N.P.Vasiçenko və başqaları tərəfindən Qriqoreyvdən fərqli olaraq izah edilmişdir.

Fikrimizcə, fondun idarə edilməsi problemi mükəmməl şəkildə N.P.Vasilçenko tərəfindən düzgün izah olunmuşdur. Vasilçenkonun fikrincə, fondun idarə edilməsi məqsədyönlü fəaliyyət növü olmaqla fondun əhatəli formalaşdırılmasını, qorunmasını və səmərəli istifadəsini əhatə edir.

Kitabxana fondlarını idarə edilməsinin bir neçə komponentləri mövcuddur və onlar kompleks proseslərlə əhatə edilir. İlk növbədə, kitabxana fondunun formalaşmasının idarəedilməsini qeyd etmək lazımdır. Bu proses fondun idarə olunmasının ən başlıca prosesləri və əməliyyatlarını özündə birləşdirir. İkinci, bura artıq formalaşdırılmış fondun qorunması, yəni saxlanılmasını nəzarətdə saxlamağı, onun məlumat aparatının yaradılması sisteminin yaradılmasını daxil etmək olar. Nəhayət, üçüncü proses kitabxana fondundan istifadənin idarə edilməsidir. Bu 3 komponent özlüyündə fondun formalaşması, saxlanılması, qorunmasını və fonddan istifadəni əhatə edir.

Yuxarıda qeyd etdik ki, fondun formalaşdırılmasının əsas proseslərindən biri onun formalaşdırılmasından ibarətdir. Kitabxana fondunun formalaşdırılmasının idarəetmə prosesləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- Modelləşdirmə
- Komplektləşdirmə
- Uçot
- Kitabışləmə
- Köhnəlmiş ədəbiyyatın fonddan çıxarılması

İdarəetmə prosesində göstərdiyimiz bu 5 prosesinin birincidən başqa qalanları bizə daha çox tanışdır, modelləşdirmə isə bu və ya digər dərəcədə təcrübədə az istifadə edilən formalardan və ya proseslərdən biridir. Ona görə də kitabxana proseslərinin modelləşdirilməsi haqqında ətraflı məlumat vermək

vacibdir. Adətən, modelləşmənin növü məsələnin həllindən, yerinə yetiriləcək işin məqsədindən asılıdır.

Kitabxana fondlarının idarə edilməsinin məqsədindən asılı olaraq bir sıra kompleks modelləşmə növlərindən istifadə oluna bilər. Bu modelləşmə prosesləri riyazi, seçmə, tematik - tipoloji və struktur - bibliografik və s. ola bilər. Seçmə metodu - əsas metodlardan biri kimi, ondan daha çox istifadə olunur. Əsasən, bu metod kitabxananın özünəməxsus idarəetmə prosesində onun pasportu kimi qəbul edilir. Bu metodla kitabxananın məqsədini onun yerinə yetirəcəyi missiyadan asılı olaraq müəyyənləşdirmək mümkün olur. Həmçinin fondun ixtisaslaşdırılması göstərilir, onun məzmunu, işin xarakteristikası müəyyənləşdirilir. Kitabxananın modelləşdirilməsi ilə yanaşı, kitabxananın struktur quruluşu sənədlərin tipləri və növlərinə görə müəyyənləşir və qəbul olunan sənədlərin nüsxələri nəzərə alınır. Kitabxana fondlarının modernləşdirilməsində riyazi metodlardan daha geniş istifadə edilir. Bu model fondun ümumi sayı barədə konkret və bitkin məlumat əldə etməyə imkan yaradır. Əgər kitabxana fondunun komplektləşdirilməsi, onun tərkibinə görə optimal (düzgün) həyata keçirilmişsə, oxucuları tələbatları təxminən 70-80% əhatəli təmin edərsə, komplektləşməni qənaətbəxş hesab etmək olar.

Yeni ədəbiyyatla fondunun komplektləşdirilməsi zamanı eyni vaxtda köhnəlmiş ədəbiyyatlarında fondan çıxarılması 10-12% həcmində nəzərə alınmalıdır. Fondun tərkibinin təmizlənməsi əsasən universal elmi kitabxanalarda mütləq nəzərə alınmalıdır. Universal elmi kitabxanalarda fondun komplektləşdirilməsi və köhnəlmiş ədəbiyyatlardan təmizlənməsi beynəlxalq aləmdə qəbul olunmuş standartlara uyğun olaraq, təxminən 3 faiz həcmindən artıq olmamalıdır.

Fondun komplektləşdirilmiş sahələri müxtəlif kitabxanalarda kitabxanaların profilinə uyğun olaraq fərqli cəhətlərə malikdirlər. Məsələn, ali təhsil sistemində fəaliyyət göstərən kitabxana fondlarının komplektləşdirilməsi əsasən Təhsil nazirliyinin xüsusi sərəncam və göstərişlərinə əsasən aparılır və bir sıra normativlər tətbiq edilir. Əlbəttə, tədris ədəbiyyatına üstünlük verilməklə, tələbə, müəllim və professor heyətinin tərkibi nəzərə alınır. Mövcud elmi ixtisas ədəbiyyatlarında göstəriləni kimi, əsas tədris ədəbiyyatı ümumi fondun təxmini olaraq 0,5 faizini, təbiət və riyaziyyat elmləri 0,5 faizini, əlavə tədris ədəbiyyatı 0,2-25 faizini təşkil edir. Əlbəttə, bu rəqəmlər müxtəlif təhsil müəssisələrinin kitabxanaları üçün fərqli ola bilər.

Fondun modelləşdirilməsində kitabxanalarda bibliografik modelləşdirmə də əsas metodlardan hesab olunur və fondun komplektləşdirilməsində ondan istifadə olunur. Bibliografik metod fondun özlüyündə məzmun tərkibini və lazımı sənədləri nəzərdə tutur. Bibliografik metod kütləvi kitabxanaların komplektləşdirilməsində daha geniş istifadə olunur.

Ali məktəb kitabxanalarında dolğun bibliografik model sistemli kataloq və kartotekaların yaradılması və formalaşmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Fondun komplektləşdirilməsində sruktur modeldən də geniş istifadə edilir. Struktur model yığcam quruluşda sənədlərin tipi və növü üzrə, həmçinin müəyyən mövzular çərçivəsində, onların nüsxələri nəzərə alınmaqla komplektləşdirilir. Struktur model bir qayda olaraq iki bölmədən ibarət həyata keçirilir. Birinci, izahedici qeydlər. İzahedici qeydlərdə əsasən fondun izahı, yəni fondun pasportu, kitabxana haqqında məlumat, onun məqsədi, oxucuların tərkibi, fondun formalaşdırılmasının strukturu və xarakteri öz əksini tapır.

İkinci bölmə fondun modelləşdirilməsi parametrləri, yəni mövzunun tematikası, sənədlərin tipi və növləri, nüsxələri, dili, kitabxananın hansı struktura malik olması və s. ibarətdir. Struktur model haqqında danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, kitabxana fondunun modelləşdirilməsi bir neçə mərhələdən ibarətdir. Başlanğıc hazırlıq mərhələsi özü də bir neçə mərhələyə bölünür:

- Konkret situasiyanın öyrənilməsi, yəni xarici və daxili vəziyyətin öyrənilməsi təhlil edilməsi;
- Konkret vəziyyətdə fondun komplektləşdirilməsini müəyyənləşdirmək;
- Fondun formalaşdırılmasının taktikasını müəyyənləşdirmək;
- Maliyyə sərfiyyatı.

Bu mərhələlər öyrənildikdən və nəticələr nəzərdən keçirildikdən sonra növbəti mərhələdə fondun inkişaf səviyyəsi əyani olaraq ortaya çıxır. Bütün bunlar bütün parametrləri müəyyənləşdirməyə imkan verir və müəyyən dövr üçün fondun komplektləşdirilməsi vəzifələrini müəyyənləşdirir.

Ədəbiyyat

1. Васильченко, Н.Р. Формирование библиотечного фонда. Научно-технические библиотеки. 1987, № 5 – стр.8-13.
2. Зорико, С.Ю. Покрентование библиотечных фондов. Научно-технические библиотеки - 2004, № 2 – стр.72-77
3. Столяров, Ю.Н. Библиотечный фонд. Учебник. Санкт-Петербург. 2015, 383 с.
4. Столяров, Ю.Н. Формирование библиотечного фонда (практическое пособие) Санкт-Петербург. 2015, 505 с.
5. Серебрянникова, Г.О., Стегаева, М.В. Библиотечные каталоги. Издательство.- Прогрессия. 2016.- 144 с.
6. Доврусика, С.А. Экспертиза состояния и поспортизация библиотечных фондов. Учебное пособие.- Санкт-Петербург. 2005, 32 с.
7. Мозева, О.Н. Документации фонда библиотек и информационных сенниб.- Санкт-Петербург. Прогрессия. 2010 – с.220-242
8. Сулова, И.М. Менеджмент библиотечно-информационной деятельности: Санкт-Петербург. Прогрессия. 2009 – 600 с.